

ESZMETÖREDÉKEK.

VILÁGVÁLSÁGBAN.

A világháború utáni magyar közéletnek két nagy szellemi és politikai vezére volt, nem számítva azt a belső átalakulását a gondolkodásunknak a spiritualizmus és az idealizmus irányában, amelynek egyik előjáró tünete a *Minerva* folyóirat és köre. A két vezér egyike Székfü Gyula, aki mintegy ideológiáját kodifikálta a nemzeti visszahatás lelki alkatának. Szinte egy évtizedig az ő gondolatainak csapásán járt a politikai nemzet, az ellenforradalmi sajtó s ebben a rezervoárban bírja gyökereit ma is még egy-egy olyan társadalmi alakulás, amelynek kifejezője például a *Napkelet* című folyóirat.

A másik, cselekvőbb vezér kétségtelenül Klebelsberg Kunó gróf. Ha Székfü inkább a rekonstrukció negatív oldalát képviseli, Klebelsberg Kunó gróf a pozitív akció embere. Sok hasonlóság kapcsolja őt ahhoz a száz év előtti arisztokratához, akit a legnagyobbnak szoktunk nevezni. Klebelsberg Kunó gróf sokkal nehezebb és tragikusabb szituációban inaugurálta az új reformokat, mint elődje, az idillikus biedermeier hőse. Széchenyi egy nagy birodalom ősi lomhaságába öntött friss erőt, az óriást csak aléltóságából kellett felráznia, hogy munkához lásson és bámulásba ejtse a világot megújodásával. Ma azonban egy csonka ország várja az életet, de körülötte sincs gazdag és haladó Európa, hanem valóban világválság van, amint azt Klebelsberg Kunó gróf új könyvének címe is — *Világválságban* — szimbolizálja.

*

Ez a könyv csak folytatása Klebelsberg Kunó gróf publicisztikai munkásságának, amellyel az eszmék, a cselekvések harcának stádionján ismét megjelent. Ez a könyv is Széchenyi szellemében eszméket ad, kivezető utakat keres, de annyiban különbözik előzményeitől, hogy már be is számolhat az eddig teljesített reformokról. Ezeknek a reformoknak és új alkotásoknak történetbölcseleti alapeszméje az, hogy a magyarságot a mai politikai és gazdasági sok romlásból csak a kultúráért hozott áldozatok menthetik ki. Ez az az eszme, amelyért való harcban Klebelsberg Kunó gróf több helyről megnemértésre talált, amely megnemértésnek diagnózisát ő maga állította fel a legáltalában, rámutatván arra, hogy a hanyatló kultúrákban jóhiszemű emberek éppen azokat a tényezőket nem értik meg, amelyek a hanyatlás továbbterjedésének gátjai. A reform-államférfiak keserű tapasztalatával állapíthatta meg nagy alkotó munkájának egynémely hálátlan pillanatában Klebelsberg Kunó gróf is, hogy a hanyatló korok éppen azért kulturelleneseek, mert a kultúrában rejlik záloga annak, hogy még a legnagyobb katasztrófák után is új élet és új fejlődés fakadhat. Ennek a kulturális szükségszerűségnek felismerése adta Klebelsberg Kunó gróf kezébe a tollat és az a gondolat, hogy a világválságban a kultúra az egyetlen fix pont, amelyen még szilárdan állunk és hogy a mai gazdasági helyzet revíziója is csak a kultúrán keresztül következhet be, ha majd a kulturnemzetek véleménye rólunk gyökeresen megváltozik. Ennek a nemzetmentő kulturgondolatnak külföldön is egyik legnagyobb propagátora maga Klebelsberg Kunó gróf, akinek új könyvében összegyűjtve találjuk azokat a tanulmányokat is, amelyekkel a berlini, római, helsingforsi, dorpati egyetemeken, a bécsi és a varsói akadémiákon, valamint a budapesti orvoskongresszuson

— feltárva a magyar múlt és jelenünk örök értékeit és a magyarság kulturális világjelentőségét — a trianoni béke igazságtalanságát igyekezett kimutatni. A magyar intelligencia sorsa elválaszthatatlanul össze van kapcsolva azokkal az intézményekkel, amelyeket Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszersége létesített, az egyetemek rekonstrukciójával, a külföldi és belföldi ösztöndíjakkal, a tudományos és vallási közületek talpraállításával és érthető, hogy — külföldön is és bizonyos belpolitikai körökben — Klebelsberg Kunó grófnak éppen ezek a tanulmányai és alkotásai találtak ellenzésre, hiszen a magyar nemzet sorsa *nacionalizmusunk* fejlődésével áll, vagy dől, ennek a nacionalizmusnak hordozója pedig elsősorban intelligens középosztályunk.

*

Nem számolnánk be híven Klebelsberg Kunó gróf újabb publicisztikai kötetéről, ha ki nem emelnék, hogy mennyire uralkodó probléma benne a Nagy Magyar Alföld. Szerzőjének mindinkább gyakorlati és közgazdasági, néppolitikai irányban való orientálódása elsősorban az Alföld felemelését vette programjába. A könyv az Alföldnek egy új nagy Tisza-szabályozását is szimbolizálja azokkal a tényekkel, amelyek a szellemi élet vizeit gazdaságos medrekbe szorították és az 5000 népiskola alapépitményén a nagyobb alföldi gócpontok — Kecskemét, Szeged, Debrecen, Szolnok — fellendítését megkezdték. A szegedi egyetemi épületek, a decentralizációs gondolat, a városiasodás problémái, a szegedi dóm-tér és a szegedi mise: azok a fejezetei a könyvnek, amelyek tovább kell, hogy visszhangozzanak az alföldi „rónán”. Ez a róna ma már nem parlag, mint Széchenyi idejében volt és nem romantikus költői motívum, hanem a gyakorlati alkotásoknak és a szellemi-anyagi energiák kihasználásának színtere és ha szellemi energia át tud alakulni konkrét valósággá, akkor Klebelsberg Kunó grófnak ez az új könyve is energia-forrás lesz, amelyből virágzó élet fakad.

(Budapest.)

Fógel Sándor.

AKADÉMIÁNK ÉS A KLASSZIKUS Ó-KOR.

A Magyar Tudományos Akadémia fennállásának századik évfordulója alkalmából gondoskodott arról, hogy az egyes tudományágak területén kifejtett munkásságáról méltó formában beszámoljon. A klasszikus ó-korral kapcsolatos akadémiai tevékenység ismertetését 1883-ig, a klasszika-filológiai bizottság megalakulásáig Förster Aurél vállalta.¹⁾ A füzet tulajdonképpen sokkal többet tartalmaz annál, mint amennyit a címe ígér: Förster, amikor széles tudományos alapvetéssel a magyar és az ó-kori klasszikus műveltség összefonódottságának XIX. századi akadémiai történetét vázolja, tulajdonképpen a magyar művelődéstörténet egyik igen jelentékeny fejezetének feldolgozásával ajándékozott meg bennünket. Kazinczy, Kölcsey, Guzmics Izidor, Kis János, Fábrián Gábor, Brassai Sámuel, Hunfalvy Pál, Imre Sándor stb. akadémiai munkásságának az ó-korral kapcsolatos része az eddigi gyér feldolgozásokban mintegy elmosódott; Förster érdeme, hogy az idevonatkozó, sokszor csak kéziratban ránk maradt anyagnak felkutatásával és megfelelő értékesítésével a kor-

¹⁾ A magyar tudományos akadémia és a klasszikus ó-kor az akadémia alapításától 1893-ig. Irta Förster Aurél lev. t. Budapest, M. Tud. Ak. 1927.